

PSYK111 0 Innføring i psykologi og psykologiens historie

Kandidat 106

Oppgåver	Oppgåvetype	Vurdering	Status
i Praktisk informasjon	Dokument	Ikke vurdert	Lever
1 DEL 1 Innføring i psykologi	Skriveoppgave	Manuell poengsum	Lever
2 DEL 2 Psykologiens historie	Skriveoppgave	Manuell poengsum	Lever

PSYK111 0 Innføring i psykologi og psykologiens historie

Emnekode	PSYK111	PDF oppretta	15.08.2017 13:09
Vurderingsform	PSYK111	Oppretta av	Anna Laupsa Helvik
Starttidspunkt	27.02.2017 10:00	Mengd sider	11
Sluttidspunkt:	27.02.2017 14:00	Oppgåver inkludert	Ja
Sensurfrist	Ikkje sett	Skriv ut automatisk retta	Ja

PSYK111 V17

Praktisk informasjon

PSYK111 - Innføring i psykologi og psykologiens historie

27. februar 2017

09.00-13.00

Nynorsk: Klikk på innstillinger i høyre hjørne

Ingen hjelpemidler tillatt

Du skal svare på:

2 av 3 oppgaver i DEL 1 (Innføring i psykologi) og

1 av 2 oppgaver i DEL 2 (Psykologiens historie).

Du skal totalt svare på 3 av 5 oppgaver.

Alle tre oppgavene må besvares tilfredsstillende for å få bestått på eksamen.

Eksamensteksten og besvarelsen din vil være tilgjengelig i Inspira Assessment når eksamen er ferdig.

Sensur

Kunngjøring av sensur er senest 20. mars på Studentweb. Du får e-post med informasjon om begrunnelse, klagemuligheter og frister senest denne datoen.

DEL 1 Innføring i psykologi

DEL 1 - Innføring i psykologi

Kandidaten skal besvare 2 av 3 oppgaver.

Begge oppgavene må være besvart tilfredsstillende for å få bestått eksamen.

Husk å merke tydelig hvilke oppgaver du svarer på.

1. Gjør rede for det fenomenologisk-humanistiske perspektivet i personlighetspsykologien.
2. Gjør rede for Piagets stadiemodell for kognitiv utvikling.
3. Gi en kort beskrivelse av komponentene i emosjoner. Gjør deretter rede for sentrale emosjonsteorier, og vis hvordan disse har ulike syn på forholdet mellom de ulike komponentene.

Svar på 2 av 3 oppgaver her:

LEVERING

Oppgave 2.

Gjør rede for Piagets stadiemodell for kognitiv utvikling.

Utviklingspsykologien ønsker å studere hvordan utvikling arter seg gjennom tidsforløpet - fra fødsel til død. Den legger spesielt vekt på utviklingen som skjer i tidlig alder. En rekke psykologiske utviklingsteorier er utarbeidet, som blant annet Freud, Eriksson og Vygotsky.

Kognitiv utvikling fokuserer på hvordan mentale evner og informasjonsprosessering utvikler seg. Piaget var en sveitsisk psykolog som studerte under den influensielle intelligenspsykologen Binet. Han observerte hvordan Binet benyttet sine utarbeidede intelligenstagstester for å teste barns mentale kapasitet og mentale alder. Interessen for barns kognitive utvikling kom som et resultat av Piagets observasjon av at barn ofte gjorde de samme prosesseringsfeilene som andre på samme alder. I følge han var det ikke relevant å observere hvilke oppgaver de svarte korrekt på, men heller *hvordan* de resonnererte seg frem til svaret.

Piagets kognitive utviklingsteori bygger på teorien om logisk konstruktivisme.

Denne oppgaven skal gjøre rede for

- (1) sentrale begrep og kjennetegn ved Piagets teori,
- (2) hans kognitive utviklingsstadier, og
- (3) vurdering av hans teori.

1. Hvilke sentrale begreper og kjennetegn finnes ved Piagets stadiemodell?

Piaget benyttet seg av en observerende metode for å komme frem til sine utviklingsstadier. Han observerte hvordan barn i ulike situasjoner tenkte, resonnerte og oppførte seg.

Et sentralt begrep i hans teori er skjemaer. *Skjemaer* er mentale rammeverk som sorterer og organiserer den sensoriske informasjonen vi prosesserer. Informasjon om stimuli av samme natur kategoriseres i grupper for å lettere kunne hente opp relevant informasjon. I spedbarnsalder vil barn for eksempel utvikle et skjema om at objekter kan spises på. Slike skjemaer er ikke konstante, men i konstant endring. Skjemaer utvides og skjemaer endres.

Assimilasjon oppstår når man utvider allerede eksisterende skjemaer gjennom å tilføre informasjon til skjemaet. Et spedbarn som kommer over et nytt objekt vil prøve å inkorporere dette objektet inn i det allerede eksisterende skjemaet for 'objekter kan spises på.' *Akkomodasjon* oppstår når ny informasjon ikke passer inn i allerede eksisterende skjemaer, som fører til at skjemaer enten må endres eller det må lages nye skjemaer. Et spedbarn som benytter seg av 'objekter kan spises på'-skjemaet vil etter hvert møte på objekter som for eksempel er for store, eller smaker vondt. Dette fører til at de må endre det eksisterende skjemaet til for eksempel 'ikke alle objekter kan spises på'.

Piaget argumenterte for at assimilasjon og akkomodasjon oppstår når individet opplever disekvilibrum, en indre ubalanse mellom eksisterende skjemaer og nye stimuli. Denne ubalansen motiverer skjemaendringene.

2. Hva kjennetegner Piagets kognitive utviklingsstadier?

Sensomotorisk stadie (0 - 2 år)

I det sensomotoriske stadiet beveger barn seg fra en hjelpeløs tilstand til en utforskende tilnærming til verden. Barna tar på objekter, spiser på objekter, og tar til seg all den sensoriske informasjonen de kan. I følge Piaget vil ikke barn i det sensomotoriske stadiet kunne forstå objektpermanens. Objektpermanens er viten om at objekter fortsetter å eksistere selv om de er ute av syne. Dette illustreres ved den klassiske 'peek-a-boo'-leken. I dette stadiet begynner barn å kunne løse enkle problemer og de tilegner seg et enkelt språk.

Pre-operasjonelt stadie (2 - 7 år)

I det pre-operasjonelle stadiet vil barna begynne å utvikle bedre resonnerings- og problemløsningsteknikker. Språket avanseres, og de begynner å tenke i både fortid og fremtid. Et av problemene barn i det pre-operasjonelle stadiet opplever er konserveringsproblemet. Dette går ut på at barn ikke klarer å forstå at grunnleggende egenskaper ved et objekt, som masse; volum; vekt, ikke forandres selv om det ytre utseende endres. Piaget illustrerte dette ved å først vise barn to identiske glass med samme mengde saft. Deretter helte han det ene glasset over i et mye smalere og høyere glass, foran barna. Ved spørsmålet 'hvilket glass har mest saft?' svarte de at det høyeste glasset inneholdt mest saft, selv om de hadde observert at den opprinnelige mengden ble helt i det tynne glasset. Piaget forklarer dette fenomenet ved at barn tenker sentrert - de legger kun merke til et eller få aspekter av objekter.

Det er også i det pre-operasjonelle stadiet at barn begynner å benytte animisme. Dette er når de tilegner livaktige egenskaper til livløse objekter. Barna utviser også egosentrisme i følge Piaget. De har problemer med å se verden fra andres perspektiv.

Konkret-operasjonelt stadie (7 - 12 år)

I det konkret-operasjonelle stadiet forstår barn konserveringsproblemet. De begynner å løse konkrete problemer, men sliter med å løse mer abstrakte og kreative problemer. De forstår også reversibilitet. Dersom man ber et barn i det konkret-operasjonelle stadiet om å tegne et øye hvor som helst på kroppen vil de fleste tegne et tredje øye på samme rekke som de to eksisterende øynene. Dette skjer, i følge Piaget, fordi mellom de to øynene er det mest logiske stedet å plassere et øye.

Formelt-operasjonelt stadie (12 - år)

I det formelt-operasjonelle stadiet vil barna ha løst de overordnede problemene. De kan tenke og resonnerer abstrakt og kreativt, og benytter seg av symbolsk tenkning. Dersom man spør et barn i det formelt-operasjonelle stadiet om å tegne et tredje øye hvor som helst på kroppen vil man få en mer kreativ løsning. De tegnet øyet blant annet i håndflaten slik at de kunne se rundt hjørner, eller på toppen av hodet slik at de kunne vri det i alle retninger.

3. Hvordan vurderes Piagets kognitive stadiemodell i dag?

Piaget har blitt kritisert for flere av aspektene ved hans teori. Kognitive utviklingspsykologer mener i dag at utviklingen skjer fortere og på tidligere stadier enn det Piaget foreslår. Utviklingen er heller ikke konsekvent, og et barn kan prestere på noen oppgaver i et stadie og andre oppgaver i et annet stadie. Han kritiseres også for å ikke vektlegge miljøets påvirkning på utviklingen slik blant annet Vygotsky gjør i sin teori.

Avslutning

Piagets kognitive stadiemodell er i dag ikke en stående modell for hvordan kognitive evner utvikles hos barn. Den har likevel inspirert og påvirket forskning innenfor kognitiv utvikling.

Oppgave 3.

Gi en kort beskrivelse av komponentene i emosjoner. Gjør deretter rede for sentrale emosjonsteorier, og vis hvordan disse har ulike syn på forholdet mellom de ulike komponentene.

Emosjoner er affektive stadier som involverer en kognitiv-, en fysiologisk- og en atferdsrespons som til spesifikk utløsende stimuli.

Dersom man ser på emosjoner i et evolusjonært lys har det flere adaptive funksjoner. Dette kommer tydelig frem i 'fight or flight'-responsen, og i forhold til hvordan man fungerer i sosiale sammenhenger. Det å kunne lese andres emosjoner og vise egne emosjoner slik at andre kan lese våre emosjoner har vist seg å være viktig når man knytter relasjoner til andre.

I psykologisk sammenheng er det viktig å skille mellom emosjoner og humør. Emosjoner er relativt intense, men korte responser til sensorisk stimuli. Ekman foreslo at det finnes 6 grunnleggende emosjoner; sinne, frykt, sorg, glede, overraskelse og avsky.

Denne oppgaven skal gjøre rede for

- (1) de fire emosjonskomponentene, og
- (2) sentrale emosjonsteorier, med vekt på de biologiske teoriene.

1. Beskriv de fire emosjonskomponentene.

Utløsende stimuli er det sensoriske stimuli som trigger en spesifikk respons i individet. Slik stimuli kan være ytre stimuli, ulike situasjoner; steder; eller mennesker, eller indre, lagrete minner om hendelser el. Forskere går ut i fra at mennesker og dyr er biologisk predisponert til å reagere på visse stimuli. Dette kommer frem i 'fight or flight'-responsen. Tidligere tillærte evner påvirker også hvilke stimuli som trigger responser.

Den kognitive komponenten omhandler alle kognitive vurderinger man gjør ved registrering av nytt stimuli. Kognitive vurderinger er hvordan man forstår og tolker sensorisk stimuli. Hvordan ulike stimuli tolkes varierer fra person til person. Forskere anser også ubevisste prosesser som virkende i kognitiv vurdering. Det finnes både kulturelle likheter og forskjeller i hvordan man kognitivt vurderer. Forskning viser at blant de sentrale

emosjonene er det stor krysskulturelt samsvar mellom hvordan emosjonene vises og oppleves. Det finnes også krysskulturelle forskjeller. I inuitkultur vil for eksempel det å være alene anses som negativt og noe som ofte henger sammen med sosial utestengelse. I vestlig kultur er derimot alenetid sett på som noe positivt og pleiende.

Den fysiologiske komponenten er hvordan kroppslig aktivering er relevant for emosjonsopplevelse. Det limbiske system og cerebral cortex er viktige fysiologiske systemer. Nyere studier har vist hvordan thalamus kan sende sensorisk input gjennom to veier til amygdala. 'High road' er den veien som tar lengst tid da input beveger seg gjennom cortex før det når amygdala. 'Low road' er derimot en mer automatisert vei som sender input direkte til amygdala, uten den kognitive vurderingen i cortex. Dette kan være en av årsakene til at man kan oppleve to emosjoner på samme tid. Denne 'raske veien' til amygdala har overlevelsesverdi fordi det gjør at organismer kan reagere umiddelbart på farlig stimuli.

Atferdskomponenten er hvordan man handler etter egne emosjoner eller leser andres ekspressive atferd. Empati er hvordan man selv kan oppleve en emosjonsendring når man observerer andres emosjoner. Instrumentell atferd er når man tilrettelegger atferd mot et emosjonsrettet mål.

2. Hva kjennetegner de ulike emosjonsteoriene?

James-Lange

James-Langes emosjonsteori foreslår at det er de perifere tilbakemeldingene som styrer emosjonsopplevelse. Det sensoriske, utløsende stimuli trigger fysiologisk aktivering som igjen fører til emosjonsopplevelsen. Dette forutsetter at alle emosjoner har ulik fysiologisk aktivering. Teorien vektlegger ingen kognitiv komponent. Teorien regnes ikke som en gjeldende teori i dag. Forutsetningen om at alle emosjoner har ulik fysiologisk aktivering er vist, gjennom forskning, å være feil da mange emosjoner kan oppleves likt.

Studier gjennomført med mennesker med ryggmargsskader har utfordret teorien. Ved å observere mennesker med lammelse fra hals og ned ser forskere at den fysiologiske aktiveringen ikke er avgjørende for emosjonsopplevelsen. Studieobjektene opplever emosjoner, men dog ikke like intenst som mennesker uten skaden. Dette kan indikere at det finnes en sammenheng mellom fysiologisk aktivering og emosjonsopplevelse.

Selv om teorien i dag ikke støttes har den gjort seg gjeldene i studier som 'facial-feedback'-studien. Denne har vist at dersom man påtvinger et smil vil man også kunne føle seg gladere.

Cannon-Bard

Cannon-Bards emosjonsteori oppstod som en utfordrer til James-Lange. Denne sier at det sensoriske, utløsende stimuli registreres i thalamus og trigger både fysiologisk aktivering og emosjonell opplevelse på

samme tidspunkt. Teorien regner fysiologisk aktivering og emosjonsopplevelse som uavhengige prosesser. Cannon-Bard kritiserte James-Lange for å anta at det fantes ulik fysiologisk aktivering for alle emosjoner.

Teorien støttes av et studie der forskere fjernet det sympatiske nervesystemet til katter. Det de observerte var at kattene allikevel opplevde en emosjonsopplevelse.

Tofaktorteorien

Tofaktorteorien ble introdusert av Schachter og Singer. Denne la vekt på hvordan både den kognitive vurderingen og den situasjonen individet opplevde stimuliet i påvirket emosjonsopplevelsen og den fysiologiske aktiveringen. Tofaktorteorien tar utgangspunkt i at alle emosjoner har samme fysiologiske aktivering, og at det er de situasjonelle holdepunktene som danner grunnlaget for hvordan emosjonen oppleves.

I et forsøk gjennomført av Schachter injiserte han forsøkspersonene med adrenalin. En gruppe ble forklart hva de fikk og hvordan de mest sannsynlig ville reagere. En annen gruppe ble feilinformert om effekten. Deretter ble forsøkspersonene fra begge betingelsene plassert i et rom med en 'medsammensvoren' i forsøket, som enten oppførte seg euforisk eller aggressivt. Det Schachter observerte var at gruppen som var blitt feilinformert opplevde en mye større aktivering enn gruppen som var gitt korrekt informasjon. Dette forklarte de med at den feilinformerte gruppen opplevde aktivering uten å kunne forklare hvorfor. De attribuerte derfor aktiveringen til den miljømessige situasjonen, den euforiske eller aggressive atferden.

Sosial-kognitive emosjonsteorier

Lazarus utviklet en teori som koblet emosjonsopplevelse til tidligere tilegnet kunnskap. Han mente at dette kunne forklare hvorfor ulike mennesker reagerte ulikt til samme stimuli.

Det finnes også evolusjonære teorier om emosjoner, som peker på emosjoners adaptive funksjoner.

Avslutning

Det finnes en rekke teorier som foreslår hvordan de fire emosjonskomponentene henger sammen, men man har ikke kommet frem til en bevist teori som kan forklare de ulike aspektene ved emosjoner. Forskning innenfor emosjonsspsykologi er derfor et område innen psykologien som fortsatt er i endring.

DEL 2 Psykologiens historie

DEL 2 - Psykologiens historie

Kandidaten skal svare på 1 av 2 oppgåver.

Hugs å merke tydeleg kva oppgåve du vel å svare på.

1. Beskriv kjenneteikn ved funksjonalismen innan psykologien.
2. Diskuter bakgrunnen for og utviklinga av behaviorismen.

Svar på 1 av 2 oppgåver her:

LEVERING

Oppgave 2.

Diskuter bakgrunnen for og utviklingen av behaviorismen.

I tidlig psykologisk historie ble psykologi-begrepet sett på som studiet av indre prosesser. Datidens psykologer ønsket å studere hvordan menneskets indre funksjonering la til rette for atferd og tenkning. Man opplevde etterhvert en økning i bruk av introspeksjon og selvanalyser som psykologiske metoder.

Behavioristene mente at bruken av introspeksjon, og synet på psykologien som studiet av indre prosesser, ikke la til rette for en vitenskapelig psykologi. Teorien postulerte at for å kunne forstå og studere psykologiske prosesser må man ta for seg observerbare fenomener - å studere indre prosesser vil ikke kunne støttes empirisk.

Denne oppgaven skal gjøre rede for

- (1) teoretiske kjennetegn ved behaviorismen, og
- (2) kjennetegn ved klassisk- og operant betinging.

1. Hva kjennetegner behaviorismen som teori?

Behaviorismen ble utarbeidet som en teori som skulle studere de observerbare psykologiske prosessene. De fokuserte på miljømessige stimuli og hvordan organismer responderte til dette sensoriske stimuli.

Behaviorismen blir ofte betegnet som S-R-psykologi; stimuli-respons-psykologi. Behavioristene mente at de kunne betinge alle mulige responser så lenge de hadde sterke nok incentiver og riktig antall repetisjoner.

Behaviorismen var en pionér når det kom til eksperimenter på dyr. Rotter var blant de mest brukte studieobjektene.

Gjennom deres syn på stimuli og respons utelukket de at det fantes en kognitiv komponent som også påvirket menneskets og dyrs atferd.

Behaviorismen mente at dyr og mennesker ikke hadde innboende innsikt som kunne være med på å hjelpe individet til å løse problemer. De så alle prosesser som prosesser der tidligere lært stimuli-respons styrte kunnskap og evne.

2. Hva kjennetegner klassisk- og operant betinging?

Klassisk og operant betinging er to former for assosiativ læring. Teoriene var sentrale i behaviorismen da de postulerte ulike teorier som bygget på, la til grunn for S-R-psykologien og en klar observasjonell og eksperimentell metode.

Ivan Pavlov var en russisk psykolog som drev ulike eksperimenter på dyr. Hans saliveringseksperiment kan i dag ses som inspirasjonseksperimentet for behaviorismens *klassiske betinging*. Pavlov med kolleger ønsket i utgangspunktet å studere saliveringsprosessen til hunder ved presentasjon av mat. Det han etter hvert observerte var at hundene begynte å salivere før de ble presentert maten - saliveringen startet i det de hørte fottrinnene til forskeren som kom med maten. Gjennom en rekke senere studier der de presenterte en bjelle i forkant av maten for så å observere saliveringen konkluderte Pavlov med at hundene hadde betinget lyden med maten. Dette trigget den fysiologiske responsen som ellers kun ble utløst av maten.

Ved klassisk betinging skiller man mellom ubetinget- og betinget stimuli, og ubetinget- og betinget respons. Det ubetingete stimuli er det opprinnelige aktiveringstriggende stimuli (i Pavlovs forsøk maten) som trigger den ubetingete responsen (saliveringen.) Det betingete stimuli er stimuli som betinges med det ubetingete stimuli (bjellen med maten), og som trigger den betingete responsen som er tilsvarende den ubetingete responsen (saliveringen.)

Pavlovs klassiske betinging har spilt en sentral rolle i hvordan automatisk læring har blitt sett på i psykologien.

Thorndike postulerte i samme tidsrom sin 'lov om effekt' som sa at ulike konsekvenser - negative eller positive - kan influensere atferd til å oppstå oftere eller sjeldnere. Denne teorien kom han frem til gjennom en rekke forsøk med katter og hans egenutviklede læringsboks.

Skinner tok teorien til Thorndike og videreutviklet hans syn på konsekvenser. Med inspirasjon fra Thorndikes allerede etablerte læringsboks utviklet Skinner det som i dag er kjent som Skinner-boksen. Denne besto av et rom med en pedal som rottene kunne tråkke på. Dersom de utførte denne handlingen ville de åpne en dør som ledet til mat. Gjennom en rekke betingelser (blant annet tilføringen av støt) utarbeidet Skinner sin teori om positiv- og negativ forsterkning, og positiv- og negativ straff.

Skinner gjennomførte en rekke eksperimenter der han prøvde å forklare ulike psykologiske fenomener, som språk, gjennom sin operante betingings-teori.

Avslutning

Behaviorismen er ikke en retning som i dag direkte påvirker psykologiske teorier. Dagens psykologer ser på atferd som en kombinasjon av stimuli, kognisjon og respons. Behaviorismen har allikevel vært influensiell og påvirket forskning innenfor spesielt læring. Retningen introduserte også hvordan dyr kan benyttes i psykologisk sammenheng, selv om noen av behaviorismens eksperimenter i dag kan kritiseres sterkt fra et etisk perspektiv.